

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 21, брой 8
Октомври 2021

Георги Карасимеонов (Ред.)

България е изправена пред тежка криза вследствие на четвъртата вълна на пандемията.

Президентът Радев е фаворит за спечелване на втори мандат.

Дори ГЕРБ да спечели изборите, малко вероятно е да състави правителство.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 21, брой 8
Октомври 2021

Съдържание

1.	ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ	2
2.	СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	4
3.	ОБЩЕСТВЕНОТО МНЕНИЕ	7
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	8

1

ПОЛИТИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ

Политическата ситуация през октомври се определяше главно от задълбочаването на пандемията, което промени фокуса на предизборната кампания. Настоящият държавен глава Румен Радев е фаворит на предстоящите президентски избори. Той е подкрепен от четири от основните партии и коалиции в страната – БСП, „Продължаваме промяната“, „Има такъв народ“ и „Изправи се БГ! Ние идваме“. Основен конкурент на Румен Радев на президентските избори е подкрепеният от ГЕРБ кандидат проф. Анастас Герджиков. Той е ректор на Софийския университет, като е бил зам. министър на образованието в правителството на Симеон Сакскобурготски. Герджиков бе издигнат от инициативен комитет, с което ГЕРБ са надява да привлече по-широка периферия от избиратели, което на този етап не се оправдава. Герджиков се опитва да се дистанцира от ГЕРБ, като заявява, че той не е техен кандидат, а разчита на всички български граждани. Той заяви, че ще бъде обединител на нацията и това е мотото, под което преминава неговата предизборна кампания. Същевременно е изправен през трудности, свързани с това, че отбягва отговора на въпроси, свързани с оценка на предишното управление относно корупцията, реформата в правосъдната система и отстраняването на главния прокурор. Друг проблем на Герджиков е, че не е разпознаваем сред широката публика, което трудно може да се компенсира за толкова кратко време до изборите.

„Демократична България“ подкрепи председателя на Върховния касационен съд Лозан Панов, чийто мандат изтича в началото на следващата година. Той бе издигнат от инициативен комитет и също поде остра кампания срещу настоящия държавен глава. Според Панов, Радев е заел позиция срещу олигархичния модел на управление и главния прокурор едва, когато прокуратурата отправи обвинения срещу президентството. На този етап кампанията на Панов не е убедителна и към този момент събира подкрепа от ограничен кръг избиратели.

ДПС издигна лидера на партията Мустафа Карадайъ за президент с цел да мобилизира максимално партийната подкрепа за парламентарните избо-

ри. ДПС е един от най-силните критици на Радев, обвинявайки го в потъпкването на демокрацията и разделението на нацията. Причините за тази неприязън е позицията, която президентът Радев зае по време на протестите миналата година и силната му роля в борбата срещу олигархичния модел на управление, символ на който са ГЕРБ и ДПС. От ДПС обявиха, че ще подкрепят на втория тур Герджиков.

Ситуацията с пандемията в страната през месец октомври се усложни. Броят на заразените расте с всеки изминал ден, като България оглави печалната статистика за първо място по смъртност в света на 100 000 души. В края на октомври правителството взе решение за въвеждане на „зелен сертификат“ за влизане в ресторанти, заведения, молове, училища и университети. Университетите преминаха в дистанционна форма на обучение, както и училищата, които се намират в общините в „тъмно червената зона“ за заболяемостта. Тези мерки, които предприе правителството са закъснели и е възможно налагане на пълна локдаун в следващите дни и седмици, тъй като капацитетът на болниците е изчерпан, дори и в столицата. Предизборната ситуация допълнително изостря обстановката. Всички партии без изключение са фокусирани върху изборното си представяне, затова вкупом атакуваха решението на служебното правителство, като някои от тях дори открито се опитват да се възползват от широко разпространените антиваксерски настроения, считайки че това ще им донесе допълнителни гласове. „Възраждане“ и националистическите партии организираха протести пред президентството, като се стигна до сблъсъци с органите на реда. Мая Манолова обяви, че „Изправи се БГ! Ние идваме“ ще атакува заповедта на министъра на здравеопазването пред Върховния административен съд, като незаконосъобразна и дискриминационна. Подкрепеният от ГЕРБ кандидат за президент Анастас Герджиков призова здравния министър да си отмени заповедта, тъй като тя, по думите му, ще доведе до фалити на много бизнеси в страната. БСП поиска оставката на министъра на здравеопазването Стойчо Кацаров с мотива, че тази мярка е наложена, без да бъде дадена възможност на хората за подготовка и даване на някакъв

gratisен период. От ГЕРБ също поискаха оставката на здравния министър, като заявиха, че въвеждането на „зелен сертификат“ е противоконституционно. От „Демократична България“ призоваха президента Радев да свика Консултативния съвет за национална сигурност, за да могат там партиите да постигнат консенсус за мерките. Това предложение е невъзможно, защото парламентът е разпуснат, а голяма част от членовете на КСНС са председателите на парламентарните групи.

Министърът на здравеопазването Стойчо Кацаров заяви, че въвеждането на „зелен сертификат“ е алтернатива на пълен локдаун. Той обяви, че ще бъде следван приетия план на правителството, който предвижда, че при 1000 заразени на 100 000 и при 9 000 души болни от ковид в лечебните заведения ще бъде наложен пълен локдаун. Вероятно тези стойности ще бъдат достигнати в началото на ноември и правителството няма да има друг ход освен предприемането на тази мярка.

2

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

Социологическите проучвания показват, че предстоящите избори ще произведат същата парламентарна фрагментация, каквата имаше и в предишните два кратки парламента през тази година. Разделителните линии между старите и новите партии остават, което ще доведе до сложни и тежки преговори по съставяне на редовно правителство.

Победителят на предишните избори „Има такъв народ“ (ИТН) бележи сериозен срив в подкрепата, което се потвърждава от всички социологически проучвания направени през този месец. Медийният интерес към формацията на Слави Трифонов намалва значително, което отразява общата тенденция за загуба на обществено доверие и разочарование сред гласувалите за партията избиратели. ИТН прави опити за нормализиране на отношенията с останалите партии, заемайки позицията, че след изборите трябва да се сформира правителство на всяка цена. Зам. председателят на ИТН, Тошко Йорданов, заяви, че в партията са готови на преговори и подписване на коалиционни споразумения с партиите извън ГЕРБ и ДПС. Йорданов подчерта, че основната цел на новото управление е да елиминира влиянието на ГЕРБ и ДПС в политическия и обществен живот на страната. От ИТН заявиха, че задължително условие за подписване на коалиционно споразумение с останалите партии е приемането на промени в Изборния кодекс за въвеждане на електронно дистанционно гласуване и въвеждане на мажоритарна избирателна система. Тези предложения не се приемат еднозначно от останалите формации – особено мажоритарния вот, което може да блокира преговорите за сформизиране на правителство. Въпреки заявките на ИТН за подписване на коалиционно споразумение формацията продължава да бъде крайно непредсказуема и очакванията, че този път диалогът с тях ще протече нормално и по правилата са твърде оптимистични.

Сривът на ИТН върна ГЕРБ на върха на електоралните класации. През месец септември се наблюдава лек ръст от 1-2% в подкрепата на ГЕРБ, което показва, че партията е максимално мобилизирана за изборите. Максималният резултат, който им дават някои проучвания е 24%, което се равнява на около

700 000 гласа, резултат близък до този от изборите на 11 юли. След тях на около 7-8% разлика са БСП и „Продължаваме промяната“, които си оспорват второто място. Поне на този етап ГЕРБ се очертава като победител на изборите. Това, обаче, е крайно недостатъчно, за да може да сформира правителство, дори и с ДПС. ГЕРБ продължава да бъде партия нежелана за партньор. И в хода на тази кампания не се забелязват знаци, показващи, че бившите управляващи са преосмислили причините, поради които изпаднаха в изолация. Липсва самокритичност, отчитане на грешките в управлението и какъвто и да е намек за реформа в прокуратурата и отстраняване на Иван Гешев като главен прокурор. Гешев възпира разследванията на корупцията сред бившите управляващи – доказателство за което е, че нито едно от разкритията на служебното правителство за злоупотреби, поне засега, не доведе до повдигане на обвинения.

ГЕРБ залага на агресивна кампания, мобилизирайки целия ресурс, с който разполага – включително и сред редица браншови организации, като тези в пътното строителство например, които започнаха протестни действия. Мнозина наблюдатели видяха в тези протести влиянието на ГЕРБ, защото през годините на тяхното управление бе изградена мрежа от фирми, които печелеха всички обществените поръчки в сектора. От ГЕРБ критикуват остро президента Радев и служебното правителство с обвинения, че основната вина за повишаването на цените на електроенергията и на газа е тяхна. Издигането на проф. Анастас Герджиков за президент на този етап не носи допълнителни гласове за партията. Дори напротив – редица социологически анкети показват, че Герджиков е с 2-3% по-нисък резултат от този за листите на партията за парламентарните избори. От ГЕРБ категорично отхвърлиха появилите се в публичното пространство мнения, включително и от бившия президент Росен Плевнелиев, че Борисов трябва да се оттегли от лидерския пост в партията, за да може тя да бъде призната като потенциал партньор за управлението от останалите партии. Десислава Атанасова, която бе председател на парламентарната група на ГЕРБ в предишния парламент, заяви, че този въпрос не

подлежи на коментар, защото Борисов е основател на партията и той ще бъде неин лидер и занаятчия. Томислав Дончев дори допусна, че този път Борисов няма да се откаже от депутатското място в Народното събрание.

БСП си оспорва второто място с новата формация „Продължаваме промяната“. Различни социологически проучвания отреждат на партията второ или трето място, като разликата с „Продължаваме промяната“ е в рамките на статистическата грешка. Някои анкети отчитат ръст в подкрепата на БСП от 2%, като предвиждат тя да получи 17-18% от решителите да гласуват твърдо на предстоящите избори. Вероятно това се дължи на допълнителна мобилизация в резултат на президентските избори и на Румен Радев. Основно предизвикателство пред БСП е дали тези намерения ще се материализират като реален вот с оглед на пандемията и машинното гласуване, което демотивира част от техните по-възрастни привърженици да отидат до урните.

БСП издига тезата, че са предвидима партия, способна на диалог с останалите партии извън ГЕРБ и ДПС, за намиране на формула за съставяне на редовно правителство. Представители на БСП многократно изтъкват, че са били единствената партия в предишното Народно събрание, която не е поставяла предварителни условия, а е заложила на прагматичен и разумен подход за намиране на съгласие за сформиране на парламентарно мнозинство. От БСП обещава, че и в следващия парламент ще проявят отговорност, в открит диалог с новите партии за приемане на програма за управление с ясни приоритети, които да изведат страната от кризата, но и да направят нужните реформи в съдебната власт, здравеопазването и социалната сфера.

„Продължаваме промяната“ (ПП) стартира с летищен старт в кампанията, като социологическите проучвания ѝ дават резултат от около 15-16%. Дватама бивши служебни министри Кирил Петков и Асен Василев, които са съпредседатели на обединението, имат висок рейтинг. В листите на формацията попаднаха предимно млади професионалисти с образование в чужбина в областта на икономиката и иновациите, някои от които са работили в големи международни компании. Програмата на партията поставя като приоритети нулева корупция, спиране на кражбите и злоупотребите с публични ресурси, по-висока събираемост в бюджета, без промяна в данъчното законодателство, съдебна реформа, отстраняване на главния прокурор и въвеждане на контрол и отчетност за дейността му в бъдеще.

Лидерите на „Продължаваме промяната“ започнаха обиколки в страната при сериозен интерес от страна на гражданите. Поради влошаване на епидемичната обстановка, обаче, от ПП решиха да преустановят срещите из градовете на страната.

Важен казус за представянето на партията е решението на Конституционния съд за това дали Кирил Петков е притежавал двойно гражданство към датата на назначаването му за служебен министър. Петков е имал и канадско гражданство, като преди да стане министър е подписал нотариално заверена декларация, че се отказва от него, която е изпратил към канадските власти, преди да бъде назначен за министър. Според някои юристи, неговото волеизявление е достатъчно, докато други са на мнение, че е важна датата, на която канадските власти са прекратили неговото гражданство. На 27 октомври Конституционният съд излезе с решение, че указът за назначаване на министъра на икономиката е противоконституционен, тъй като Петков е бил с двойно гражданство към датата на назначаване. Това решение може да повлияе негативно на кампанията на формацията. Вече повече от месец не спират атаките към Петков и президента Радев, който е обвиняван, че е нарушил на конституцията, като е назначил за министър човек с двойно гражданство. Специализираната прокуратура започна проверка за това дали Кирил Петков е подписал декларация с невярно съдържание, че е само български гражданин при встъпването си в длъжност. Петков видя тенденциозност от страна на прокуратурата и опит да бъде сплашен.

Очакванията на някои анализатори, че създаването на „Продължаваме промяната“ ще разцепи вота за „Демократична България“ засега не се оправдават. ДБ получава резултат около 10-12%, близък до този, който имаше на предишните избори. През септември се усети леко напрежение в ДБ по повод на реденето на листите на партията. Членове на ДСБ, част от коалицията, обвиниха лидера на партията Атанас Атанасов в еднолични решения по повод размествания в листите в последния момент и дори поискаха неговата оставка. Бившият председател на Софийския районен съд Методи Лалов, който бе председател на групата на „Демократична България“ в Столичния общински съвет напусна групата и отправи остри критики към ръководството на „Да, България“, като обвини Христо Иванов в еднолични решения и неспазване на партийния устав по отношение на издигането на кандидатите за народни представители. Лалов поиска оставката на Иванов и на цялото ръководство. Христо Иванов заяви, че тези нападки само отслабват партията предизборно и че е готов да бъде проверена дейността му от Контролния съвет. Тези нападки показаха, че вътре в коалицията „Демократична България“ има напрежение между двете основни партии ДСБ и „Да, България“. Представители на ДСБ негодуват също така, че другият основен партньор „Зелено движение“ е свръх-представено в избираемите места в листите, въпреки скромния им електорален принос. На този етап противоречията изглеждат изгладени, но след изборите, особено, ако не се стигне до сформиране на правителство с

участието на „Демократична България“, те могат да избухнат с пълна сила.

За пръв път в своята история ДПС издига като партиен кандидат за президент свой представител етнически турчин. С номинацията на Мустафа Карадайъ за кандидат-президент ДПС ще опита да се мобилизира максимално за изборите, защото през последната година получи незадоволителни резултати. Партията, обаче, не направи вътрешни промени, за да изчисти имиджа си на формация, зад която стоят задкулисни олигархични интереси. Нещо повече, ДПС върна в своите листи санкционирания по „Глобалния закон Магнитски“ олигарх Делян Пеевски. Той ще оглави депутатските листите на партията във Велико Търново и Благоевград. Този акт може да бъде оценен като провокация към българските избиратели, но и към Съединените щати. Това показва още, че ДПС е изцяло зависима от Пеевски, като твърде вероятно е той да държи в зависимост цялото ръководство на партията с компрометираща информация. В телевизионно интервю такава теза разви бившият „втори човек“ в ДПС и основател на партията, Касим Дал. Според него, партията е изцяло в ръцете на Пеевски и почетния председател Ахмед Доган,

вече не контролира ДПС. Касим Дал е на мнение, че Пеевски „има много флашки“ с компромати за най-различни хора. Издигането на Пеевски за депутат дойде само дни след като неговото име излезе в досиетата „Пандора“, от които стана ясно, че е имал три офшорни сметки, които не са били декларирани пред българските власти, докато е бил народен представител. В тази връзка, Пеевски бе извикан на разпит в Държавна агенция „Национална сигурност“ (ДАНС).

На този етап „Изправи се БГ! Ние идваме“ остава под избирателната бариера. И на предишните избори формацията винаги е била на ръба, като и най-незначителната ерозия в подкрепата може да доведе до оставането ѝ извън парламента. Една от причините за електоралния спад е появата на „Продължаваме промяната“, която отнема част от вота за „Изправи се БГ! Ние идваме“.

И на тези избори основните националистическите партии ще се явят поотделно. Всяка една от тях издигна кандидат за президент. Най-близо до избирателната бариера е „Възраждане“, която започна протести срещу въвеждането на „зеления сертификат“ в опит да привлече антиваксерски гласове.

3

ОБЩЕСТВЕННОТО МНЕНИЕ

Проучване на агенция Галъп, проведено между 10 и 17 октомври, показва следната картина на електоралните нагласи за президентските и парламентарните избори: Румен Радев е безспорен лидер в президентската надпревара с 51,2%. Тези данни показват, че той може да бъде избран още на първия тур, ако избирателната активност надхвърли 50%. Втори е кандидатът, подкрепен от ГЕРБ, Анастас Герджиков, който получава подкрепата на 22,5%, което съвпада напълно с електората, който би гласувал за ГЕРБ. Това показва, че Герджиков трудно може да разшири подкрепата за себе си отвъд твърдите привърженици на ГЕРБ поне на първия тур. Трети в изследването на Галъп се нарежда лидерът на ДПС Мустафа Карадайъ, като за него биха гласували 7,9% от избирателите. Подкрепеният от „Демократична България“ кандидат-президент Лозан Панов е с резултат от 6,2%, което е почти два пъти по-нисък резултат от този за листата на формацията. Причините за това са, че голяма част от привържениците на „Демократична България“ ще подкрепят още на първия тур

Румен Радев. За Костадин Костадинов от „Възраждане“ биха гласували 3,1%.

Проучването на Галъп показва, че в следващия парламент ще попаднат отново 6 партии. За ГЕРБ-СДС биха гласували 22,5% от анкетираните. Втората позиция е за БСП – 15,1%. Трета е новата формация „Продължаваме промяната“ с 13,4% подкрепа. Следват ИТН с 12,2%, „Демократична България“ – 11,2%, ДПС – 10,8%. Извън парламента на този етап остават „Исправи се БГ! Ние идваме“ с 3,7% и „Възраждане“ с 2,9%.

Проучването на Галъп показва, че към президентския вот има по-голям интерес, като заявите, че със сигурност ще гласуват за президент са близо 56,4%, докато за парламентарните избори прогнозната избирателна активност е 54,2%. Избирателната активност е най-трудна за прогнозиране и вероятно ще бъде по-ниска от тези нива. Основната причина за това е нарастването на броя на заразените с Ковид-19.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

България е изправена пред тежка криза вследствие на четвъртата вълна на пандемията. Липсва политическо лидерство, което да отговори на предизвикателствата с предприемане на непопулярни мерки свързани с ваксинацията. Вместо да демонстрират единство по темата и да подкрепят усилията на служебното правителство партиите излъчват разнопосочни сигнали, водени единствено от мисълта за предстоящите избори. Правителството закъсня с въвеждането на „зеления сертификат“ и провеждане на масирана информационна кампания с цел увеличаване на дела на ваксинираните. Следващите две-три седмици до изборите ще бъдат критични. Това може да доведе до риск за изборния процес и да намали значително изборителната активност. Възможно е въвеждането на локдаун, което ще усложни допълнително предизборната ситуация. До голяма степен протестите срещу мерките на правителството са политически инспирирани, като най-активни са представителите на националистическите партии.

Четвъртата вълна измести фокуса на предизборната кампания. На практика липсва дебат по други важни политически теми, както между партиите, така и между кандидатите за президент. Останалата част от кампанията ще премине под знака на Ковид. Наблюдава се засилване на обвиненията между служебното правителство и бившите управляващи от ГЕРБ относно това кой носи основна вина за ниските нива на ваксинация, които остават в рамките на 20-25%.

Президентът Радев е фаворит за спечелване на втори мандат. Вероятно това ще се реши на втори тур, защото изборителната активност няма да надхвърли 50%. На балотажа срещу Радев ще се изправи подкрепения от ГЕРБ кандидат Анастас Герджиков. Засега Радев води убедително – с около 30% преднина пред Герджиков. Това се равнява на близо 1 милион гласа разлика, която много трудно ще бъде стопена на балотажа. На втория тур Герджиков ще разчита на подкрепа на ГЕРБ и ДПС, докато голяма част от изборителите на „Демократична България“ ще подкрепят Радев. Решението на Конституционния съд за обявяване на частична противоконституционност на указа за назначаване на служебно правителство, заради двойното гражданство на Кирил Петков ще засили атаките от ГЕРБ и ДПС срещу Радев, които ще заговорят за импийчмънт. До импийчмънт, обаче, едва ли може да се стигне, тъй като това изисква две трети парламентарно мнозинство, каквото противниците на Радев от ГЕРБ и ДПС няма как да постигнат.

Въвеждането на частичен или пълен локдаун ще направи резултата от парламентарните избори непредсказуем. Разделителните линии между партиите остават. От една страна, ГЕРБ и ДПС и от друга – новите партии и БСП. Дори и ГЕРБ да спечели изборите трудно ще състави правителство. Затова по-голяма вероятност е в следващото управление да влязат новите партии и БСП.

ЗА АВТОРА

Професор, доктор на философските науки, **Георги Карасимеонов** е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, директор е на Института за политически и правни изследвания. От 1991 до 1998 г. е председател на Българската асоциация за политически науки. От 2008 до 2012 г. е ръководител на катедрата по политология в СУ „Св. Климент Охридски“.

karasimeonov@gmail.com

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
<https://bulgaria.fes.de>

Заявки / Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

<https://bulgaria.fes.de>

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 21, брой 8
Октомври 2021

България е изправена пред тежка криза вследствие на четвъртата вълна на пандемията.

Президентът Радев е фаворит за спечелване на втори мандат.

Дори ГЕРБ да спечели изборите, малко вероятно е да състави правителство.

Повече информация по темата ще намерите тук:
<https://bulgaria.fes.de>